

Zbigniew Chojnowski

Sprawozdanie z konferencji "Życie i twórczość Arno Holza 1863-1929", Kętrzyn, 26-27 kwietnia 2013 roku

Prace Literaturoznawcze 1, 339-341

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zbigniew Chojnowski

Sprawozdanie z konferencji *Życie i twórczość Arno Holza (1863–1929)*, Kętrzyn, 26–27 kwietnia 2013 roku

26 i 27 kwietnia 2013 roku w Kętrzynie odbyło się polsko-niemieckie sympozjum historyczno-literackie *Życie i twórczość Arno Holza (1863–1929)*. Było ono głównym punktem obchodów, uchwalonego przez Radę Miasta, Roku Poety w 150. rocznicę jego urodzin. Warto przypomnieć, że pierwsza popularno-naukowa sesja o tym zapomnianym niemieckim modernście miała miejsce również w Kętrzynie 26 października 2004 roku w 75. rocznicę jego śmierci; referaty wygłosili wówczas: Winfried Lipscher (*Dwugłos o poezji niemieckiej i polskiej związanej z Warmią i Mazurami – dawną ziemią pruską*) i Dietmar Pertsch (*Życie i twórczość Arno Holza oraz znaczenie jej przekładów w literaturze*).

Obrady poprzedziły uroczystości i wydarzenia ściśle związane z upamiętnianiem Arno Holza, który przyszedł na świat w Rastenburgu (dzisiaj Kętrzyn) 26 kwietnia 1863 roku, a zmarł w Berlinie 26 kwietnia 1929 roku.

25 kwietnia 2013 roku w Sali Rycerskiej kętrzyńskiego zamku nadano tytuł Honorowego Obywatela Miasta Kętrzyn profesorowi Wolnego Uniwersytetu w Berlinie Helmutowi Wagnerowi (był członkiem Komitetu Założycielskiego Stowarzyszenia im. Arno Holza dla Porozumienia Polsko-Niemieckiego w Kętrzynie). Podczas koncertu zespołu „Pro Musica Antiqua” wiersze Holza recytował aktor Teatru im. Stefana Jaracza w Olsztynie, Cezary Ilczyński. W siedzibie Polsko-Niemieckiego Centrum Kultury im. Arno Holza w Kętrzynie otwarto wystawę, zorganizowaną przez Centrum Kultury Prus Wschodnich w Ellingen, *Arno Holz 1863–1929*. Nastąpiła także promocja dzieła życia Arno Holza, tj. tomu poetyckiego *Phantasmus* w przekładzie Krzysztofa Szatravskiego z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Książka jest kompletnym wydaniem poematu w wersji niemieckiej z lat 1898–1899 i polskiej (w 2002 roku ukazał się pierwszy polsko-niemiecki wybór wierszy Holza *Trawa zielona, miękka, cudna* w tłumaczeniu Andrzeja Kopackiego).

26 kwietnia społeczność Kętrzyna i uczestnicy sympozjum złożyli kwiaty pod tablicą pamiątkową, umieszczoną w miejscu, gdzie stał dom rodzinny Arno Holza (tu jego ojciec prowadził aptekę „Pod Czarnym Orłem”). Słowo w hołdzie poecie wygłosił Eugeniusz Tokarzewski. Uroczystość otworzył Czytelnik im. A. Holza Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kętrzynie.

Obradom w Sali Rycerskiej przewodniczył prof. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie dr hab. Andrzej Młynarski.

Zbigniew Chojnowski (Olsztyn) przedstawił wyniki badań nad polskim odbiorem myśli i dzieł Arno Holza w latach 1889–1929. Największa intensywność recepcji utworów i legendy autora *Phantasusa* przypadła na lata dziewięćdziesiąte XIX w. Wzmianki i opinie o twórczości „konsekwentnego naturalisty” formułowane były w kręgach komentatorów nowej literatury niemieckiej, reprezentujących na ogół środowisko polskich socjalistów oraz modernistów. W gronie twórców, dla których idee i utwory Holza nie były obojętne, znajdują się m.in. Stanisław Przybyszewski, Karol Irzykowski i Leopold Staff. Przeszkodę w szerszej recepcji niemieckiego poety stanowił brak tłumaczeń jego tekstów (sytuacja zaczęła się radykalnie zmieniać dopiero na progu XXI wieku).

Dietmar Pertsch (Berlin) z charakterystyczną ekspresją przedstawił dwa referaty *Das Leben von Arno Holz im Spiegel seiner Briefe* (*Życie Arno Holza w świetle jego listów*) i *Traumulus – Vom Theterstück zum einzigen Spielfilm nach einem Werk von Arno Holz und Oskar Jerschke* (*Traumulus – od sztuki teatralnej do jedynej ekranizacji dzieła Arno Holza i Oskara Jerschkego*). W pierwszym, na podstawie analiz przechowywanej w niemieckich archiwach epistolografii poety, Pertsch zrekonstruował elementy jego biografii, światopoglądu, a także genezę niektórych idei i zamierzeń artystycznych. W drugim referacie pokrótce omówił utwory dramatyczne spółki autorskiej Holz-Jerschke, koncentrując się na ich „komedii tragicznej” *Traumulus* (1904) i jej adaptacji filmowej z 1935 roku. Referent dowodził, że chociaż jej reżyserem i producentem był Carl Frölich (członek NSDAP), nie stanowi ona ilustracji ideologii hitlerowskiej. Uczestnikom został wyświetlony końcowy fragment filmu.

Jens Stüben (Oldenburg) w swoim wystąpieniu „...wie ich aus dem bittersten Nordwordosten”. *Arno Holz und Ostpreußen* („...jako ja z najsurowszego północnego wschodu”. *Arno Holz i Prusy Wschodnie*) precyzyjnie wskazał na fakty z biografii Holza, świadczące o jego osobistych i duchowych więzach z Prusami Wschodnimi, których nie eksponował nawet w swoich szkicach autobiograficznych. W jego życiu ważne miejsce zajmował Królewiec (Königsberg). Bliscy byli mu wybitni mieszkańcy stolicy prowincji, m.in. Simon Dach oraz Immanuel Kant. Stüben ujawnia obecność krainy dzieciństwa w utworach Holza, ale też jego bytność w różnych miejscach Prus Wschodnich.

Krzysztof Szatravski mówi o *Phantasusie* „jako kreacji nowego języka lirycznego”. Holz otworzył w teorii i praktyce poetyckiej nowe perspektywy przed poezją dwudziestowieczną (rezygnacja z rymu, polifonia, wieloznaczność, eksperymentowanie). Poeta „odwracając perspektywę poznawczą i aksjologiczną, symbolicznie odwraca porządek świata, w którym najbardziej błahе zdarzenia i subtelne wrażenia okazują się odzwierciedleniem porządku kosmicznego”.

Dyskutantów zajmowały szczególnie związki Arno Holza z Rastenburgiem.

Referaty ukazały się w polskiej i niemieckiej wersji w pracy zbiorowej pod red. Krzysztofa Szatravskiego *Arno Holz i jego dzieło. W 150. rocznicę urodzin poety/Arno Holz und sein Werk. Zum 150. Geburtstag des Dichters* (Kętrzyn 2013).

Oddalonym nieco w czasie uzupełnieniem sympozjum była też publikacja: Arno Holz, Johannes Schlaf *Śmierć*, w opracowaniu doktoranta Uniwersytetu Gdańskiego Jana Szymona Pardy. Książka zawiera nie tylko przedruk polskiego przekładu tytułowego opowiadania, który wydrukowała „Niwa” (1894, nr 3); jego tłumacz skrył się pod pseudonimem „R. Bern.”. W wydawnictwie znajdziemy też m.in. współczesne spolszczenie, dokonane przez Jana Sabelwona, utworu *Pierwszy dzień w szkole*. Oba teksty pochodzą ze zbioru Holza i Schlafa *Papa Hamlet* (Leipzig 1889). Sabelwon przetłumaczył również fragmenty *Phantasusa* i *Raju dzieciństwa* Holza. Publikacja przynosi ponadto stosunkowo obszerne materiały o bardzo słabo znanym w Polsce Schlafie: szkic o jego twórczości pióra Jana Klaczkowskiego, *Pieśń* w przekładzie Stanisława Przybyszewskiego oraz spis dzieł w układzie chronologicznym. Promocja książki odbyła się 21 czerwca 2013 roku.

Sympozjum i wzmiankowane publikacje zostały urzeczywistnione głównie dzięki staraniom trzech kętrzyńskich podmiotów: Urzędu Miasta, Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Wojciecha Kętrzyńskiego i Stowarzyszenia im. Arno Holza. Ich działania i realizację projektów związane z obchodami Roku Arno Holza wsparły liczne instytucje.